

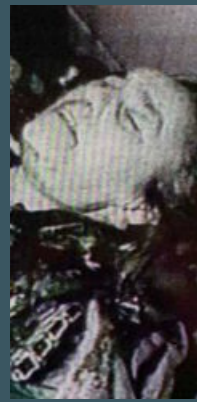
20. august 1960 åpnet Kong Olav NRKs fjernsynssendinger i Norge. I anledning jubileet har Dagbladets fagjury kåret de tolv viktigste tv-øyeblikkene og de tolv viktigste tv-programmene siden 1960. Listene vil bli presentert tre ganger i uken i Dagbladet frem mot 20. august.

Leserne vil også få anledning til å kåre sine tv-favoritter. Gå inn på www.se.no/folkets og stem på ditt yndlingsprogram innenfor åtte kategorier. Dagbladet.no

Synda er komen til jorda, men vi vil ikkje ha ho i fargar.

Einar Førde, kringkastingsjef 1989-2001, fra Stortingets talerstol i 1971

HUSKER DU

SKUTT: Likbilde av den styrtede rumenske diktatoren Nicolae Ceausescu, som ble henrettet for åpent kamera.

Ceausescus henrettelse 25. desember 1989

En sjokkert verden satt i julestuene og så eksekusjonspeletongen ta livet av Romani- as diktator Nicolae Ceausescu og hans kone Elena. Ceausescu hadde vært landets overhode i over tjue år, og regimet var stadig sterkere preget av paranoia og persondyrkelse. Etter Berlinmurens fall oppstod stor uro i de andre europeiske kommunistregimene, og det var en folkelig oppstand som sammen med en militær sammensvergelse styrtet Ceausescu.

Bildene av det eldre paret som ble dømt til døden av et hastig sammenrasket militærtribunal, bakbundet, ført ut og henrettet for åpent kamera, gjorde sterkt inntrykk på tv-seerne. Mange husker hvordan Elena Ceausescu, som hadde vært en pådriver for mannens harde styre, ropte, til soldatene som førte henne ut: «Og så jeg som har vært som en mor for dere!»

Med virkelig sex på tv fikk Rodney Omdal Karlsen og Anette Young markert hvor grensa går.

Dyne i bevegelse

DE STØRSTE TV-ØYEBLIKKENE

Karl-Fredrik Tangen
tangen@sosioraster.com

RODNEY OMDAL KARLSEN og Anette Youngs sengebevegelser ble fulgt av 600 000 nordmenn på TVNorge våren 2001. «Big Brother»-konseptet var forsøkt i flere land, og nå var det norske tv-seere som skulle få se unge mennesker prate, spise, drikke seg fulle og – utifra erfaring, og i tråd med alles forventning – ha sex i et kamerabevoktet containerhus. Uskylden forsvant ikke med dette samleiet. I den grad det hadde en funksjon for folkemoralen, var det at det borgerlige idealet om privatliv og bluferdighet ble bekrefte.

SAMTIDEN ER ALDRI uskyldens tid. Selv om hud, kjønn og mer eksplisitt sex har blitt lettere tilgjengelig i medier, er ikke samfunnet blitt mindre uskyldig. Forestillingen om perioder preget av uskyld, er en av mytene om fortiden. Som når et nytt kull tenåringer tror de lever i en tid som er mye mer seksualisert enn den deres foreldre var tenåringer i. Så langt tilbake det finnes spor, har mennesker skildret seksualitet visuelt.

«BIG BROTHER»-SEXEN var dessuten uskyldig. Det var dyne i bevegelse. Seerne kunne forestille seg hva som skjedde, men det trengtes en «innrømmelse» for at dynebevegelser kunne defineres som sex. Rommet for reaksjon ble skapt i skjæringspunktet mellom framvisning på familiens sam-

Uskylden forsvant ikke med dette samleiet.

lingspunkt, tv-skjermen, og overvåking av det som virket som noens hjem, med handlinger som moralen krever at hører hjemmets privatsfære til.

UMIDDELBART ETTER programmet var den moralske debatten framtrepende. Reaksjonen fra seere, kristenfolkets organisasjon Barnevakten og deres husmedieviter Geir Magnus Nyborg, var fordømmelse og moralsk panikk. I motsatt hjørne sto Alex Iversen, som nå er TV 2s husmedieviter. Han hevdet at «Big Brother» var bra for barn og skapte verdidebatt. Analytisk sett hadde han et poeng når han kritiserte kritikerne for å tro at seere blir som folk de ser på tv. Nye kull realitydeltagere oppfører seg som de har sett andre på tv, men samfunns-moralen er tung å endre. Brudd på den eksisterende kan like gjerne forsterke enigheten om hvor grensa går.

LISTA

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____
11. Det første «Big Brother»-samleiet.
12. Da Kurt Nilsen vant «Idol».

REAKSJONEN PÅ «Big Brother» skyldtes at bluferdigheten sto på spill, ikke graden av eksplisitt sex. Dagens bluferdighet er knyttet til et moralsk prosjekt som kom med borgerskapets seier over aristokratiet. «Aristokraten», skriver den franske filosofen Henri Lefebvre, «bryr seg verken om å se eller å bli sett. Han er i seg selv». Borgere derimot, for eksempel kjøpmenn og embetsmenn, ble til gjennom andres blikk. Dermed fikk fasaden økt betydning utover 1700-tallet. Hus ble delt opp i formelle åpne rom for framvisning; Spisestue, biljardrom og røykerom fikk store vinduer og var åpne for verden. Toalett og soverom ble skjult. Utover formelle måltider ble det som det som hadde med kroppens funksjoner å gjøre, gjemt unna.

SOSIOLOGEN NORBERT ELIAS bruker begrepet *siviliseringsprosessen*. Denne skapte en kultur der framvisning av kroppen i forbindelse med aktivitet for å tilfredsstille fysiologiske behov ble betraktet som skamlig og skittent. De svenske etnologene Jonas Frykman og Orvar Löfgren beskriver i boka «Det kultiverte mennesket» hvordan siviliseringsprosessen tar tak i folkelige lag i Norden utover 1800-tallet. Bondene hadde et mindre tabubelagt og komplisert forhold til sex. «Det seksuelle samværet fant sted utenfor huset, i løer, i høyet, på bakken eller der det ellers var anledning».

BRØT GRENSE: Rodney Omdal Karlsen og Anette Young sikret seg en pl ass i tv-historien da de hadde sex i «Big Brother»-huset våren 2001.

SIVILISERINGSPROSESSEN har økt følelsen av skam rundt sex, og Elias trekker i boka med samme navn fra 1939 fram de vanskelige voksne har med å snakke med barn om sex. Elias mener det han beskriver som et kulturelt krav om å privatisere seksuelle impulser bør bekjempes. Det er de mentale strukturene som gjør denne jobben så vanskelig, hevder han. Mye vann har rent i elva etter 1939, men det er ikke fordi tabuer

er borte at det er et tv-øyeblikk når Rodney og Anette blir intime.

GEORGE ORWELLS STOREBROR kommanderer folk til det de skal gjøre. «Big Brother» anno 2001 viser hva folk ikke skal gjøre, og dermed hva de skal gjøre. Virkelig-hets-tv er virkelig i den forstand at det som skjer skjer. «Big Brother»-sex er virkelig også i den forstand at unge mennesker, hud og sprit er en oppskrift på frambringelse av

sex. Men det er når sivilisasjonen trues at seerne flokker seg rundt skjermen. Når familien har sett på «Big Brother» og fordømt umoralen, kan foreldrene lukke soveromsdøra, trekke for gardinene og være sikrere på at egne barn ikke vil vise fram offentlig det ethvert sivilisert menneske vet tilhører privatlivets skambelagte sfære.

Karl-Fredrik Tangen er samfunnsgeograf og førstelektor ved Markedshøyskolen.

FAKTA

«Big Brother»

- Opprinnelig nederlandsk konsept, første gang sendt i 1999, som siden er blitt eksportert til over 70 land.
- TVNorge har hittil sendt fem sesonger av den norske versjonen – i åra 2001 til 2003 fra en bygning på Fornebu, i 2005 og 2006 fra Stockholm, med

- både norske og svenske deltakere.
- Internasjonalt har programmet også fostret en kjendisversjon, kalt «Celebrity Big Brother» eller «Big Brother VIP».
- Enkelte av de norske deltakerne er fortsatt tilknyttet tv-bransjen: Lars Joakim Ringom

DE BESTE TV-PROGRAMMENE

SPRINGBRETT: Håvard Lilleheie var en av dem som begynte mediekarrieren sin i «U», NRKs ungdomsalibi. Foto: Liv Ekroll/NRK

«U»:

Da NRK ble kult

Tekst: **Ulrik Eriksen**
ulriken@hotmail.com

EN SOMMERDAG I 1991 romsterte det en skjeggete og brautende skruer med glitrende gevanter, stor mikrofon og kameramann i helene, inn i «Sportsrevyens» lokaler på Marienlyst. Noen minutter senere hadde Alex Rosén lagt en perpleks Arne Scheie i bakken. Norsk fjernsyn ville aldri bli det samme.

VI HAR LETT FOR å forbinde «U» med tøys, ironi og stuntreportere. Men det var i første rekke en rørende uforfalsket tone i de tidlige programmene høsten 1991: «U» skal inneholde en lengre reportasje, gjerne en aktuell reportasje og et fem minutters tema om sex. Vi ønsker å dra ut og portrettere ungdomsmiljøer», uttalte redaktør Karin Julsrud. Det ble

innslag om arbeidsledig ungdom og rasismeproblemet i Bru-munddal, mens sexspalten «Koffert» (ingen ironi her) snakket åpent om noe så pikant som kvinnelig onani. Men «U» framsto like fullt som noe radikalt nytt. Kombinasjonen av en nesten naiv, ubelærende og intim reportasjestil, kjapp klipperytme, håndholdt kamera og ikke minst den fullstendig fryktløse figuren Alex Rosén, imponerte kritikerne og stoppet lekkasjen av unge seere fra det gubbete NRK. Den ståtlige allmennkringkasteren hadde plutselig blitt kul.

NOEN STOR publikumssuksess var «U» aldri. Gjennomsnittlig så rundt 250 000 mennesker på programmet. Men det ble likevel raskt et fenomen langt utover målgruppen, fordi dets friskhet, kontroversielle stil og hiphets-

faktor appellerte til mange i Akersgata samt meningsbærere med unge sinn. Programmet har også vært springbrett for diverse karrierer innen media: Tonje Steinsland, Ørjan Karlsen (filmstør mikrofon og kameramann i reklamemann), Bård Tufta Johansen og Morten Tyldum (regissør) startet alle i «U».

UTOVER 90-TALLET vokste programposten til å bli en så viktig del av NRKs identitet at da NRK2 ble lansert i 1996, ble hele kanalen skapt i «U»s bilde. Den skulle være «ung og tung».

Redaksjonen ble doblet til 60 medarbeidere, og stadig nye konsepter utviklet. Problemet var bare at ingen ville se på NRK2. «U» mistet seere, energi og fandanivoldsighet. Redaksjonen ble oppløst i 1998, men fikk to mindre gjenopplivninger i 1999 og 2000. Ti år etter premieren i 2001 var det endelig kroken på døren for programmet som kanskje mest av alt viste at NRK, som lisensfinansiert kanal, hadde langt større muligheter til vågal eksperimentering enn sine reklamefinansierte konkurrenter.

Ulrik Eriksen er frilansjournalist og filmkritiker i Morgenbladet.

FAKTA

«U»

- Ungdomsprogram på NRK.
- Ble sendt fra 1991 til 2001.
- Blant de mediepersonlighetene som begynte sin karriere i U var Harald Eia, Bård Tufta Johansen, Synnøve Svabø, Tonje Steinsland, Alex Rosén, Håvard Lilleheie, Paal Tarjei Aasheim, Aggie Frost og Silje Salomonsen.